

Marijana Karamarko - Marinko Karamarko

ANALIZA UVODNIKA GLASA KONCILA U 1999. I 2000. GODINI: O POLITIČKOJ (NE)PRISTRANOSTI LISTA

Marijana KARAMARKO, mag. nov. et rel. publ.

Marinko KARAMARKO, dipl. theol.

Pregledni rad

UDK: 303.643.3:070.482Glas Koncila[070.432] :

[32:172.12]"1999/2000"

[261.6 +282+316.774+316.776.23/.33+322+324+329.05]"7

13/714"[0.000.324]

Primljeno 2. travnja 2015.

Mediji su postali nezaobilazan čimbenik socijalizacije, odnosno uključivanja čovjeka u sva društvena, pa tako i u politička zbivanja. Oni pomažu u razumijevanju društvene zbilje, ali isto tako omogućuju sudjelovanje i doprinos svakog pojedinca u izgradnji društva kojemu pripada. Kad govorimo o odnosu medija i politike, možemo reći da je jedno od najvažnijih pitanja koje proizlazi iz njihova složena odnosa politička pristranost masovnih medija. Novinari bi trebali imati pravo na vlastito političko opredjeljenje, ali njihov novinarski rad trebao bi počivati na načelima istinitosti, objektivnosti i nepristranosti. Mediji imaju posebno značajnu ulogu, pa tako i odgovornost u vrijeme izbora.

Crkva je također prepoznala važnost masovnih medija pa svojim medijskim djelovanjem želi dati doprinos demokratskim procesima u društvu. Upravo taj govor Crkve putem masovnih medija često je predmet sporenja sa sekularno opredijeljenim dijelom javnosti koji zastupa stavove kako bi Crkva trebala ograničiti svoje djelovanje isključivo na vjerski dio svoga poslanja. Ciljevi su ovog istraživanja ispitati postoji li politička dosljednost Crkve prema vladajućim strukturama, bavi li se crkveni tisak vjerskim ili političkim temama, pokazuje li Crkva pristranost u predizborno vrijeme i pokušava li Crkva manipulirati glasačima. Istraživanjem su obuhvaćena 104 uvodnika glasila Katoličke Crkve Glas Koncila iz 1999. i 2000. godine.

Ključne riječi: Glas Koncila, Crkva, izbori, politička pristranost, manipulacija biračima.

Uvod

Zbog velika utjecaja medija na sva područja društvenog života, pa tako i na područje politike, nameće se potreba objektivnosti i nepristranosti medija, naročito u vrijeme izbora. Političke stranke i njihovi kandidati predstavljaju se građanima u najvećoj mjeri putem masovnih medija pa je u tom smislu nepristrano izvještavanje od presudne važnosti za razvoj demokracije. U protivnom, otvaraju se gotovo neslućene mogućnosti manipulacije biračima. Masovni mediji komentiraju, kritiziraju, hvale, promoviraju ili pak ignoriraju određene političke grupacije. Na taj način mediji imaju utjecaj na formiranje stavova koje građani oblikuju o različitim političkim opcijama, pa mogu na izravan ili neizravan način utjecati na izborne rezultate. Iako se ni jedan medij u Hrvatskoj javno ne deklarira kao «lijevi» ili «desni», vlada percepcija da su neki mediji naklonjeniji «desnici», a drugi «ljevici». Naročito je uvriježeno mišljenje da su katolički mediji naklonjeni «desnoj» političkoj opciji.

Ovim istraživanjem pokušat ćemo potvrditi, odnosno opovrgnuti hipotezu o političkoj pristranosti katoličkih medija analizom uvodnika glasila Katoličke Crkve *Glas Koncila*.

U prvom poglavlju *Mediji i demokracija* objasniti ćemo važnost objektivna informiranja i izvještavanja koje je jedan od važnijih preduvjeta za izgradnju slobodna demokratskog društva. Također ćemo govoriti o važnosti političke nepristranosti u predizborno vrijeme i o opasnostima pristranosti u izbornom izvještavanju.

S obzirom na to da je tema istraživanja politička (ne)pristranost Crkve, u drugom poglavlju reći ćemo ponešto o odnosu Crkve i medija.

Postavljajući ciljeve i hipoteze istraživanja i analizirajući uvodnike *Glasa Koncila* pokušat ćemo dati odgovor na pitanje o političkoj pristranosti, odnosno nepristranosti Crkve.

1. Mediji i demokracija

Izgradnja demokratskog društva nezamisliva je bez aktivne uloge masovnih medija. Mediji su postali nezaobilazan čimbenik so-

cijalizacije, odnosno uključivanja čovjeka u sva društvena, pa tako i u politička zbivanja. Oni pomažu u razumijevanju društvene zbilje, ali isto tako omogućuju sudjelovanje i doprinos svakog pojedinca u izgradnji društva kojemu pripada. I dok s jedne strane mediji mogu poslužiti za razvitak demokratskih procesa, odnosno za izgradnju ravnopravnijeg, pravednijeg i humanijeg društva, s druge strane mediji se mogu i zloupotrijebiti, pa mogu poslužiti degradaciji demokratskih procesa i degradaciji društva na svim razinama. «Mediji predstavljaju najutjecajnije posrednike u formiranju općih interesa, vrijednosnih i političkih orijentacija građana, pa je sasvim razložno što je pozornost znanstvene zajednice i javnosti usmjerena masovnim medijima s obzirom da su to fenomeni koji imaju snažan utjecaj na društvo»,¹ naglašava Čerkez. Jedna je od osnovnih uloga medija u demokratskom društvu istinito i nepristrano informiranje građana. Mataušić navodi još jednu bitnu ulogu medija u društvu, a to je uloga društvene kritike: «Mediji izvješćuju građane o tome kako ljudi kojima su oni na izborima povjerali mandat obnašaju svoju dužnost, kako oni troše njihov novac. Mediji trebaju izvješćujući o činjenicama, upozoriti na propuste političara i drugih dužnosnika.»² Zrinjka Peruško naglašava da «mediji nisu samo sredstvo pomoću kojeg se informiramo, zabavljamo ili učimo, nego se njihova uloga i položaj blisko povezuju s uspješnim prelaskom na demokratski politički sustav».³ Osim uloge koju mediji imaju u demokratskoj proceduri i demokratskoj kulturi, autorica ističe ulogu medija u uspostavljanju i konstrukciji javnosti kao nezaobilaznoj kategoriji civilnog društva. U tom smislu nameće se i pitanje društvene odgovornosti medija. Prema Maloviću, društvena odgovornost medija znači da mediji trebaju služiti pojedincu i društvu.⁴

1 Ivana ČERKEZ, Osnovna obilježja medijske komunikacije u demokratskoj kulturi, u: *Socijalna ekologija*, 18 (2009.), br. 1, 28.

2 Juraj Mirko MATAUŠIĆ, Mediji i zlo u društvu, u: *Nova prisutnost*, II (2004.), br. 1, 119.

3 Zrinjka PERUŠKO-ČULEK, *Demokracija i mediji*, Barbat, Zagreb, 1999., 9

4 Stjepan MALOVIĆ, *Osnove novinarstva*, Golden marketing, Zagreb, 2005., 54.

1.1. Politička pristranost medija

Kad govorimo o odnosu medija i politike, možemo reći da je jedno od najvažnijih pitanja koje proizlazi iz njihova složena odnosa politička pristranost masovnih medija. Objlašnjavajući političku pristranost medija, Street u knjizi *Masovni mediji, politika i demokracija* kao osnovni problem medijske pristranosti ističe iskrivljavanje slike svijeta i izokretanje demokratskog procesa: «Ako mediji sustavno promiču neke interese i krivo obavještavaju građanstvo, demokratski proces neće djelovati učinkovito. U prepoznavanju pristranosti, kritičari medija izražavaju strah da krivo predstavljanje ili naklonjenost jednoj strani ima važne posljedice na način na koji ljudi razmišljaju o sebi, na način na koji drugi razmišljaju o nama, na ishod političkih procesa i na demokratsku praksu.» Isti autor nadalje piše kako pristranost u medijima započinje praksom novinara i urednika da naginju jednom pogledu na svijet, da podržavaju jedan skup interesa i na taj način slabe alternativu.⁵ Međutim, Street također tvrdi da sklonost jednoj strani ili jednom tumačenju ne mora nužno biti pogrešna. Objlašnjavajući svoju tvrdnju, autor navodi da «novinar privatno može zastupati bilo koju političku opciju, ali ako bi to činio izvještavajući o nekoj vijesti, to bi se smatralo povredom njegove novinarske odgovornosti».⁶ Malović također kaže da novinar ima pravo na vlastito političko opredjeljenje: «Bilo bi neprirodno kada bi se onemogućilo novinarima pravo na politički stav, pa i na sklonost nekoj političkoj opciji. Novinar ima pravo – a to se i očekuje – javno iskazati svoja politička uvjerenja. Pogotovo ako uzmemo u obzir ulogu novinara u javnosti i njihov utjecaj na kreiranje javnog mnijenja. U Hrvatskoj baš nije posve jasno gdje prestaje osobni politički stav, a gdje počinje javna uloga novinara.»⁷

Međutim, kada bi ovo što je prethodno izrečeno vrijedilo kao načelo, onda bi svaka politička opcija, ma kakva ona bila i koliko njezini stavovi bili korisni ili štetni za društvo, mogla imati «dežurnog novinara» koji će promicati njihovu politiku i ideologiju, ma

5 John STREET, *Masovni mediji, politika i demokracija*, Politička misao, Zagreb, 2003., 16.

6 Isto, 17.

7 Stjepan MALOVIĆ, *Mediji i društvo*, Sveučilišna knjižnica, Zagreb, 2007., 104.

kakva ona bila. Novinar bi svakako trebao imati pravo na političko opredjeljenje i na političko djelovanje, ali ne svojim novinarskim radom koji je javan i koji treba služiti općem dobru i koji bi trebao počivati na načelima objektivnosti i nepristranosti.

Denis McQuail (prema Street) govori o četiri tipa pristranosti u medijima. To su stranačka, propagandna, nenamjerna i ideološka pristranost: «Stranačka pristranost je prisutna kad se neka stvar izričito i namjerno promiče. Primjeri su urednički komentari koji preporučuju potporu jednoj političkoj stranci. To može poprimiti oblik izričite preporuke da se glasuje za jednu ili drugu stranku ili se može prepoznati u otvorenoj potpori nekoj stvari. Takve je primjere vrlo lako otkriti. Propagandna pristranost je prisutna kada se u priči izvještava s izričitom namjerom da se zagovara određena strana, politika ili gledište, a da se to eksplicitno ne naglašava.»⁸

Nenamjerna pristranost, prema McQuailu, proizlazi iz činjenice da mediji imaju ograničen prostor za svoje objave i da odlukom o tome što će objaviti, a što ne, mogu stvoriti određeni oblik pristranosti, dok se ideološka pristranost odnosi na skrivene pretpostavke i vrijednosne sustave utemeljene na ideologijama koje su pristrane same po sebi.

Ako se osvrnemo na navedenu podjelu, možemo zaključiti da je svaka pristranost štetna. Međutim, u nekim slučajevima ona može biti razumljiva, pa čak i prihvatljiva. To se odnosi samo na privatne medije koji mogu biti naklonjeniji pojedinim političkom opcijama ili ideološkim skupinama. S druge strane, kod javnih medija trebala bi biti nedopustiva bilo kakva vrsta pristranosti. Javni mediji trebali bi težiti apsolutnoj objektivnosti jer je njihov utjecaj na društvo najveći i oni bi svojim objektivnim pristupom informaciji trebali ostaviti prostor čitateljima za samostalno formiranje stavova i mišljenja, tj. samostalno određenje naspram određenih političkih ili ideoloških skupina koje se putem javnih medija prezentiraju.

I dok McQuail govori o četirima vrstama pristranosti, John Thompson (prema Street) prepoznaje četiri načina prenošenja pristranosti. Prvi je način »legitimiranje pripisivanjem opće potpore ili

8 John STREET, *Masovni mediji, politika i demokracija*, Politička misao, Zagreb, 2003., 19-22.

stručnog autoriteta. Drugo, tekst može služiti da se prešuti, prikrije određene društvene odnose. Treći način je fragmentacija: mediji predstavljaju skupine kao da su suprotstavljene jedna drugoj», a četvrti je način «reifikacija» pod kojom Thompson podrazumijeva da «mediji predstavljaju svijet kao prirodno uređen i nepromjenjiv, potiskujući tako zahtjeve onih koji svijet žele mijenjati».⁹ Politička je pristranost posebno štetna, a mogli bismo reći i nedopustiva u predizborno i izborno vrijeme. «Masovni mediji imaju moć nagovaranja, te su u stanju širiti vlastita tumačenja realnosti», tvrde Kunzlik i Zipfel i zaključuju da «samo kada pojedinac dobije dovoljno informacija o odlučujućim pitanjima i odlukama, može odgovorno sudjelovati u stvaranju javne volje».¹⁰ Ovdje bi valjalo napomenuti kako nije dovoljno dobiti samo dosta informacija nego one moraju biti istinite, objektivne i pravodobne.

1.2. Pristranost u izbornom izvještavanju

Mediji imaju posebno značajnu ulogu, ali i odgovornost u vrijeme izbora. Malović tvrdi da izborni izvještavanje spada u najsloženije novinarske poslove i zadatke i da ni u jednoj drugoj novinarskoj djelatnosti nema toliko manipulacija i pritisaka kao u izbornom izvještavanju.¹¹ Osvrćući se na hrvatsku političku i medijsku scenu u vrijeme izbora, Malović navodi da je neuravnoteženost naročito uočljiva u predizbornom izvještavanju i da su novine medij koji ima «najčišću situaciju» kad govorimo o političkoj pristranosti: «One nemaju obvezu koju zakon nameće radio-televiziji i mogu, ako žele, otvoreno podržavati neku političku opciju. To nije ništa neuobičajeno u svjetskim razmjerima, pa se novine znaju jasno opredijeliti koga podržavaju. No, u nas to nije slučaj. Iako medijske kuće podržavaju određene političke strane, to nigdje i nikada javno ne kažu, pa tako zavaravaju javnost. Manipulacije tako postaju svakodnevica

⁹ Isto, 22-23.

¹⁰ Michael KUNCZIK – Astrid ZIPFEL, *Uvod u publicističku znanost i komunikologiju*, Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb, 1998., 53, 57.

¹¹ Stjepan MALOVIĆ, *Mediji i društvo*, Sveučilišna knjižnica, Zagreb, 2007., 93.

izbornog izvještavanja, a birači pribjegavaju prirodnim obrambenim mehanizmom – ne vjeruju više nikome.»¹²

Iako u svijetu, pa i u Hrvatskoj, postoje novine i novinari koji javno ili prikriveno podržavaju određenu političku opciju, možemo reći da kod takve novinarske prakse uglavnom izostaje kritičan stav koji novinari, po naravi svoga posla, trebaju zauzimati prema svakoj političkoj opciji jer je glavno novinarsko načelo otkrivanje isitne. Svako je odustajanje od ovoga načela štetno za novinarstvo, za politički život zajednice i za demokraciju. U istraživanju Curticea i Smetka (prema Street) iz 1994. godine o učincima britanskog tiska na rezultate izbora u Velikoj Britaniji potvrđeno je stajalište da «ljudi, najvećim dijelom čitaju novine čije se predrasude podudaraju s njihovima ili da interpretiraju vijesti kroz vlastiti, ranije uspostavljeni sustav vrijednosti. Nadalje, tvrde da su u pitanju učinka novine lijevog političkog krila bolje u pridobivanju podrške za svoje stranke, a ne potvrđuju uvriježenu pretpostavku da novine desnog političkog krila daju golemu prednost strankama ili politikama desnog krila.»¹³ Street zaključuje kako «pokušaj da se odrede politički utjecaji tiska rezultira dvama vrlo različitim zaključcima. Na jednoj su strani oni koji tvrde da on ima skromne dugoročne učinke s ograničenim političkim posljedicama. Na drugoj su strani oni koji tvrde da on ima odlučujuću ulogu za jednu stranu.»¹⁴

2. Mediji i Crkva

Hrvatska biskupska konferencija u knjizi *Crkva i mediji* ističe kako je Crkva otvorena prema svim temama i problemima ljudi i da ona želi dati svoj doprinos životu i rastu pojedinca, ali i čitavog društva. Na području crkvene medijske djelatnosti u Hrvatskoj najznačajniji utjecaj ima crkveni tisak. Hrvatska biskupska konferencija odredila je i zadaće crkvenoga tiska: «Zadaća je crkvenog tiska da, slijedeći profesionalne kriterije, prati sva bitna događanja na razini opće Crkve, naše Crkve, pojedinih mjesnih Crkava, crkvenih

12 Isto, 95.

13 John STREET, *Masovni mediji, politika i demokracija*, Politička misao, Zagreb, 2003., 76.

14 Isto, 76.

ustanova i organizacija kao i crkvenih zajednica na župnoj razini, te na taj način služi povezivanju i izgrađivanju jedinstva i zajedništva, kao i komunikaciji dobrih postignuća, iskustava, praksa i pokušaja. U službi promicanja općeg dobra crkveni tisak treba s vjerskog i etičkog stajališta tretirati aktualna društvena, gospodarska, kulturna, socijalna i politička pitanja, izbjegavajući pritom stranačke ili dnevnopolitičke pristupe.»¹⁵

Crkva je poznata kao institucija koja s velikim oprezom pristupa novim društvenim pojavama i promjenama, ali je vrlo rano prepoznala važnost masovnih medija i njihova utjecaja na društvo. Tako je još 1962. godine na drugom Vatikanskom koncilu donesen *Dekret o sredstvima društvenog priopćavanja*. Osnovano je i Papinsko vijeće za sredstva društvenog priopćavanja koje je objavilo različite dokumente o sredstvima masovne komunikacije kao što su *Communio et progressio*, *Nadolaskom novog doba*, *Etika u obavijesnim sredstvima*, *Etika na Internetu* itd. Na taj je način Crkva prepoznala snagu medija u širenju svojih poruka, ali isto tako i snagu medija kao sredstva velikog utjecaja, kako pozitivnog tako i negativnog, na društvo uopće. Do pojave suvremenih medija Crkva je bila ograničena samo na govor s propovjedaonica, ali nakon prepoznavanja snage medija Crkva dobiva mogućnost obraćanja širokoj javnosti i mogućnost progovaranja o političkim, kulturnim, gospodarskim i ostalim društveno relevantnim temama. Upravo je taj govor Crkve često predmet sporenja sa sekularistički nastrojenim dijelom javnosti koji zastupa stavove da bi Crkva trebala ograničiti svoje djelovanje isključivo na vjerski dio svoga poslanja.

Kad govorimo o masovnim medijima, Hrvatska biskupska konferencija posebnu je pozornost usmjerila na etička načela djelovanja u medijima: «Etičko se pitanje na području sredstava društvenih komunikacija ne može ograničiti samo na definiranje određenih pravila (kodeksa), niti na sam sadržaj koji ona stvaraju. Potrebno je u širem promišljanju djelovati na humaniziranju cjelokupnih procesa i struktura medijskog sustava koji bi, ako se zanemari njihovo značenje, mogli prouzročiti negativne posljedice na osobnome i druš-

15 HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Crkva i mediji*, Glas Koncila, Zagreb, 2006., 33.

tvenom području. (...) Na prvom je mjestu odgovornost djelatnika. Svojim djelovanjem oni se trebaju staviti u službu stvarnih potreba i interesa, kako pojedinaca, tako i skupina na svim razinama. (...) Zauzimanje za slobodu izražavanja ostaje stalni imperativ djelovanja na području medija. Međutim, s etičkog gledišta ta pretpostavka nije apsolutna, jer sloboda izražavanja treba poštivati norme, istine, korektnosti i privatnosti.»¹⁶

U društvu se sloboda medija često apsolutizira, međutim, Crkva upozorava da ta sloboda ne smije biti apsolutna jer se ona uvijek može zloupotrijebiti, npr. govor mržnje, narušavanje privatnosti i sl. Unatoč nastojanjima da ide ukorak s modernim vremenom i novim tehnologijama, stječe se dojam da se Crkva ipak ne snalazi dovoljno dobro u svijetu novih masovnih medija. Često je govor Crkve o medijima prožet teološkim i filozofskim pojmovima koji su nerazumljivi široj publici, pa tako poruke Crkve u dovoljnoj mjeri ne dopiru do «obična čovjeka».

3. Metodologija istraživanja

3.1. Ciljevi istraživanja

Glavni je cilj ovog istraživanja ispitati postoji li politička dosljednost Crkve prema vladajućim strukturama, bez obzira na to kojim političkim strujama te strukture pripadale.

Ostali ciljevi istraživanja jesu ispitati bavi li se crkveni tisak više vjerskim ili političkim temama i ispitati je li Crkva pokazivala političku pristranost u predizbornoj kampanji uoči parlamentarnih izbora 2000. godine na kojima je došlo do promjene vlasti u Hrvatskoj.

Kako u javnosti postoji percepcija da je Crkva naklonjena desnoj političkoj opciji, jedan je od ciljeva istraživanja bio ispitati je li Crkva putem svoga tiska nastojala manipulirati svojim čitateljima vjernicima i na taj način doprinijeti izbornoj pobjedi desne političke opcije.

---

16 HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Crkva i mediji*, Glas Koncila, Zagreb, 2006., 56.

3.2. Hipoteze

- Katolička Crkva u Hrvatskoj pokazuje dosljednost u odnosu prema vladajućim strukturama bez obzira na to kojoj političkoj opciji pripadali.
- Uvodnici urednika crkvenog glasila *Glas Koncila* bave se u manjoj mjeri političkim temama nego temama iz područja vjere i vjerskoga života.
- Katolička je Crkva u predizbornoj kampanji pokazala političku nepristranost i nije bila naklonjena ni jednoj političkoj opciji.
- Katolička Crkva putem vjerskog tiska nije pokušala manipulirati svojim čitateljima i na taj način osigurati pobjedu desnoj političkoj opciji.

3.3. Metode istraživanja

U ovom istraživanju korištena je metoda analize sadržaja. Za Arthura Bergera (prema Vilović) analiza sadržaja je «znanstvena tehnika koja se temelji na mjerenju nečega predstavljenog u reprezentativnom uzorku nekog od masovnih medija».¹⁷ Analiza sadržaja obuhvatit će kvalitativnu i kvantitativnu analizu. Razliku između kvalitativne i kvantitativne analize sadržaja objašnjava Gunter (prema Vilović): «kvantitativna analiza naglašava stalno značenje medijskog teksta koje, u ponavljanim slučajevima, mogu prepoznati različiti čitatelji ako se upotrebljavaju jednaki istraživački parametri, dok proces kvalitativne analize naglašava sadržaj teksta koji može imati višestruka značenja, ovisno o primatelju».¹⁸ Jedinica analize sadržaja bili su uvodnici urednika katoličkog tjednika *Glas Koncila*. Ukupno su analizirana 104 uvodnika, i to 53 uvodnika iz 1999. godine i 51 uvodnik iz 2000. godine. Ove godine izabrane su iz sljedećih razloga: 1999. godina bila je predizborna godina u Republici Hrvatskoj, a u predizborno vrijeme moguće je primijetiti političku "obojenost" pojedinih tiskanih, ali i drugih medija. Godine 2000. dolazi

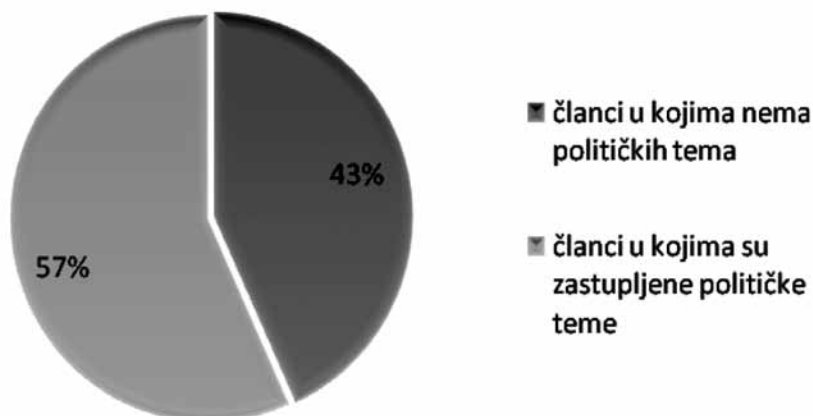
¹⁷ Gordana VILOVIĆ, *Etički prijepori u Globusu i Nacionalu 1999. – 2000.*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2004., 101.

¹⁸ Isto, 111.

do promjene političke vlasti, «desnica» gubi izbore i na vlast dolazi «ljeвица». Istraživanjem se nastojalo utvrditi postoji li politička pristranost katoličkog tiska, tj. Katoličke Crkve.

4. Rezultati istraživanja

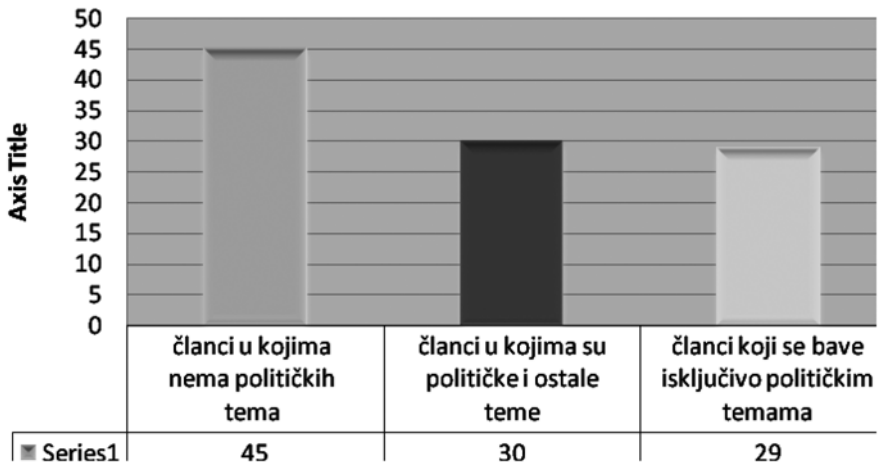
Analizom uvodnika *Glasa Koncila* utvrđeno je da su u uvodnicima zastupljene vjerske, političke i ostale društveno relevantne teme. Političke su teme na vrhu ljestvice zastupljenosti. U 45 (43,269 %) uvodnika ne spominju se političke teme, dok su u 59 (56,731 %) uvodnika zastupljene teme iz političkog života.

Grafikon 1. Zastupljenost tema u uvodnicima *Glasa Koncila*

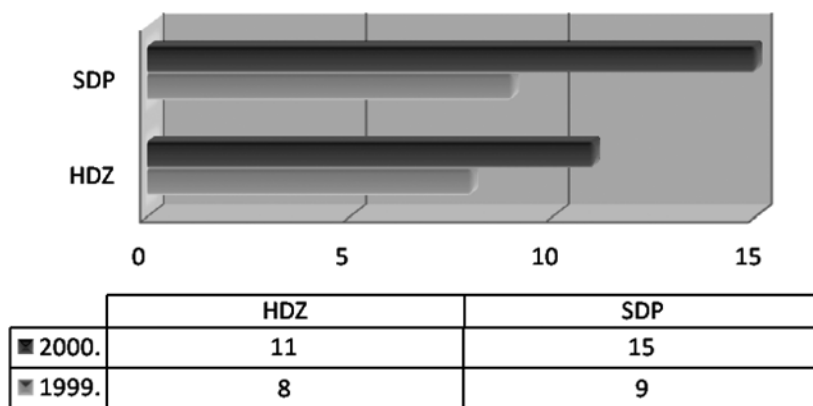
Analizom sadržaja uvodnika, prema temama koje obrađuju, možemo ih klasificirati u tri skupine: uvodnici u kojima se uopće ne pojavljuju teme iz politike, uvodnici u kojima primarna tema nije politika već se ona pojavljuje uz ostale teme i uvodnici koji se bave isključivo političkim temama. Izraženo u brojevima, dobili smo sljedeće podatke: u 45 (43,269 %) uvodnika političke teme uopće se ne pojavljuju, u 30 (28,846 %) uvodnika političke su teme zastupljene zajedno uz crkvene, kulturne i ostale teme, dok se 29 (27,885 %) uvodnika bavi isključivo političkim temama. Urednik uvodnika na više mjesta navodi kako se Crkvi zamjera miješanje u politiku, ali

on to opravdava činjenicom da «svaki građanin ima pravo kritički govoriti u svim pojavama u našem javnom životu» i smatra da je «komentiranje politike služenje javnom dobru, a ne miješanje u politiku». Ova tema posebno je obrađena u uvodniku pod naslovom *Miješanje u politiku* u kojem urednik navodi da je «demokratski proces otvorio prostor djelovanja i oglašavanja u javnosti različitim političkim opcijama, Crkvama i vjerskim zajednicama, najrazličitijim udrugama građana i pojedincima koji u sredstvima javnog priopćavanja slobodno nude svoja uvjerenja i viđenja pojedinih stvarnosti».

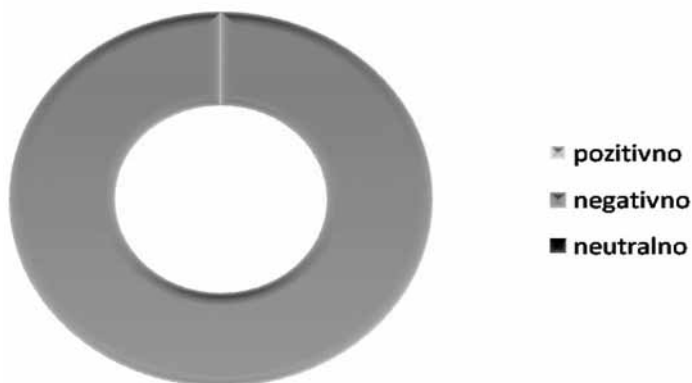
Grafikon 2. Zastupljenost političkih tema u uvodnicima Glasa Koncila

Analizom kritiziranja ili favoriziranja vladajućih i oporbe u uvodnicima *Glasa Koncila* možemo primijetiti da se o konkretnim političkim strankama ne govori često. Tako se u 1999. godini o vladajućoj stranci HDZ-u piše samo osam puta, i to svih osam puta u negativnom kontekstu. U istoj se godini oporbena stranka SDP spominje devet puta, također svih devet puta u negativnom kontekstu. Godine 2000. lijevi politički blok dolazi na vlast, a HDZ postaje oporba. U ovoj se godini vladajuća koalicija spominje 15 puta u uvodnicima, i to 11 puta u negativnom kontekstu, 3 puta u pozitivnom i jedan put u neutralnom kontekstu.

Grafikon 3. Vladajući i oporba prema broju članaka u Glasu Koncila

Komentirajući vladajuću stranku HDZ, u uvodnicima iz 1999. godine primjećujemo izrazito kritičku nastojenost prema vladajućima. Tako se vladajuće proziva zbog korupcije, optužuje ih za «nepravde i bezakonja, mita, prijevare, otimačine, pronevjere i gospodarske skandale», a posebno se upozorava da se političke stranke ne smiju poistovjetiti ni s narodom ni s državom i da ne trebaju očekivati potporu Katoličke Crkve na izborima. Što se tiče odnosa prema tada oporbenom lijevom političkom bloku, kritike koje Crkva upućuje «ljevicima» odnose se uglavnom na jugokomunističko nasljeđe i komunizam koji nazivaju bezbožnim, zatvaranje svećenika, nepriznavanje vlastitih grijeha i sl. Iako se ove kritike odnose na «grijehe» bivšeg komunističkog sustava, ipak se one mogu shvatiti kao urednikova namjera povezivanja s današnjom «ljevicom», što bi se moglo okarakterizirati kao neprimjereno.

HDZ

Grafikon 4. Prikaz HDZ-a u uvodnicima

SDP

Grafikon 5. Prikaz SPD-a u uvodnicima

Promjenom političke vlasti 2000. godine politička scena u Hrvatskoj potpuno se mijenja. *Glas Koncila* piše da će vrijeme pokazati je li nova vlast dobra ili loša. Što se tiče kritika vladajućih, one se odnose na «strah od maskiranog komunizma i pretjeranog liberaliz-

ma» i na pristranost medija. Vladajuće se optužuje da se bave samo zadovoljavanjem vlastitih «političkih apetita, ocrnjivanjem nositelja vlasti iz prošlosti i diskvalificiranjem političkih neistomišljenika». Također im se zamjera socijalna neosjetljivost. Međutim, sada prvi put primjećujemo i nekoliko pohvala na račun vladajućih. Te pohvale odnose se na spremnost na dijalog premijera Račana, na ustavne promjene kojima se predsjednički sustav mijenja u parlamentarni i na vraćanje dijela inozemnog duga. Što se tiče kritike «desnice», koja je sada oporba, te se kritike odnose na njihovu odgovornost zbog međunarodne izolacije Hrvatske, optuživanje oporbe da želi silom izazvati krizu vlasti i prijevremene izbore i sl.

Što se tiče parlamentarnih i predsjedničkih izbora, možemo primijetiti da su izbori tema u ukupno 13 uvodnika. U uvodniku pod naslovom *Izbori mogu biti manipulirani* urednik citira Papu Ivana Pavla II. koji kaže kako «izbore mogu biti manipulirani s ciljem da zajamče pobjedu određenih stranaka ili osoba. Riječ je o povredi demokracije koja donosi ozbiljne posljedice.» Urednik također upozorava na opasnost od toga da saborska većina izglasa izborne zakone koji idu njima u prilog, tvrdi da «stranka koja želi sačuvati vlast i stranke koje se s njom nadmeću u borbi za vlast, svaka na svoj način računa s crkvenim utjecajem na birače u predizbornom nadmetanju», spominje svećenike koji svojim vlastitim političkim mišljenjem izlaze u javnost i kaže da neukusni ispadi pojedinaca mogu «pasti na obraz cijeloj Crkvi». U uvodniku pod naslovom *Što su pokazali izbori* urednik daje svoju ocjenu izbora i tvrdi da su «izbore bili korektni i pošteni, što služi na čast cjelokupnoj hrvatskoj naciji. Glasajući su svoje glasove dali pretežno na temelju svojih osobnih uvida i uvjerenja – dakle po svojoj savjesti – pa su i na taj način, može se reći, slijedili ono što su predlagali i crkveni službeni pozivi. Budući da je Crkva svjesno i odlučno ostala neutralna u stranačkom nadmetanju za zastupnička mjesta u državnom parlamentu, sada bez oklijevanja, ali i bez radosti ili žaljenja, prihvaća rezultate glasovanja izbornog tijela, kao što bi jednako postupila i kad bi ishod glasovanja bio potpuno drugačiji», zaključuje urednik.

Kad govorimo o mogućnostima utjecaja na birače i na mogućnosti manipulacije biračima, možemo primijetiti da se u pet uvodnika *Glasa Koncila* daju preporuke biračima neka iziđu na izbore. U uvodniku pod naslovom *Crkva neće namigivati* urednik tvrdi da «Crkva ne namiguje» kad je u pitanju usmjeravanje birača na izborima i kako bi trebalo «poticati ljude da ozbiljno promišljaju o programima stranaka i svojstvima kandidata, da ne apstiniraju, da se odgovorno posluže svojim pravom glasa, jer o ishodu izbora ovisi budućnost države». Neposredno pred početak predizborne kampanje navodi se kako će se «razočarati svi oni koji su glasno ili potajno očekivali da će se vodstvo Katoličke Crkve svrstati uz njihovu ili barem protiv njima protivničke političke opcije». U uvodniku se prenosi i predizborna poruka hrvatskih biskupa «da po predstojećim izborima u Zastupnički dom uđu u Sabor ljudi koji po svojoj čestitosti i sposobnosti najbolje mogu odgovoriti i najviše pridonijeti aktualnim potrebama hrvatske države i njihovih građana».

Zaključak

Na temelju iznesenih rezultata istraživanja možemo zaključiti da su u uvodnicima *Glasa Koncila* iz 1999. i 2000. godine političke teme prisutne u iznenađujuće visokom postotku, s obzirom na to da Crkvi politika nije primarna djelatnost. Tako smo odbacili jednu od postavljenih hipoteza istraživanja da se crkveni tisak više bavi temama iz političkog života nego temama iz vjerskog života. Ako pokušamo doći do nekog razumskog objašnjenja zašto je to tako, možemo pretpostaviti da je jedan od razloga tako učestalog pisanja o političkim temama predizborna godina i godina u kojoj je nakon gotovo jednog desetljeća vladavine «desnice» na vlast u Hrvatskoj došla lijeva politička opcija. Sam urednik također nudi objašnjenje svoga čestog bavljenja politikom kad kaže da bi u demokratskom društvu svatko trebao imati slobodu kritičkoga govora o svim pojavama u društvu, pa tako i o politici.

Što se tiče ostalih hipoteza, one su potvrđene. Iako se imena konkretnih političkih stranaka u uvodnicima nijednom ne spominju, iz teksta je razvidno o kojim strankama urednik govori. U 1999. go-

dini o vladajućima (desni) i oporbi (lijevi) piše se podjednako, i to isključivo kritički i bez ijedne riječi pohvale za bilo koju osobu ili politički potez. I dok se vladajuća «desnica» optužuje za korupciju, socijalnu neosjetljivost, gospodarski kriminal i sl., kritika «ljevice» više je usmjerena prema njihovu povijesnom nasljeđu koje je povezano s Komunističkom partijom i prema njihovu nejasnom određenju prema tom dijelu vlastite prošlosti. U svom odnosu prema vladajućoj, «desnoj» opciji može se iščitati jasno razočaranje Crkve, dok se u odnosu prema opoziciji naslućuju nezacijeljenje rane prošlosti Crkve koja je u komunističkom sustavu bila progonjena od strane države, odnosno Komunističke partije. Promjenom vlasti u 2000. godini «tonovi» *Glasa Koncila* i dalje su uglavnom kritički i prema vladajućima (lijevi) i prema oporbi (desni). Međutim, iznenađuje činjenica da se po prvi put u uvodnicima nekoliko puta pohvalno govori o «ljevici». Tako možemo reći da je naša glavna hipoteza potvrđena, odnosno urednik *Glasa Koncila* ne pokazuje pristranost u odnosu na vladajuće strukture, tj. u nekoliko navrata pozitivno govori o potezima «ljevice», dok postupke «desnice» spominje samo u negativnom kontekstu.

Što se tiče hipoteza o predizbornoj naklonjenosti «desnici» i o pokušaju manipuliranja glasačima, rezultati ovog istraživanja u potpunosti opovrgavaju ovakve tvrdnje. Naime, urednik više puta naglašava da manipulaciju izborima smatra povredom demokracije, da ni jedna stranka ne bi smjela računati s crkvenim utjecajem na birače i da predizborni istupi pojedinih svećenika nisu stav Crkve te ih kao takve treba osuditi. Također ističe da bi svatko trebao glasati po vlastitoj savjesti, da bi glasači trebali promišljati o programima stranaka i kvalitetama kandidata. Ove poruke svakako ukazuju na nastojanja Crkve da u predizbornoj kampanji ostane potpuno neutralna i, kao što kaže urednik uvodnika *Glasa Koncila*, da nikom «ne namiguje».

ANALYSIS OF THE EDITORIALS IN “GLAS KONCILA” IN 1999 AND 2000. POLITICAL (IM) PARTIALITY OF A CATHOLIC JOURNAL

Summary

The mass media have become an essential factor of socialization and inclusion in all aspects of society, including the political dimension. Improving the individual's understanding of the contemporary society, the mass media allow each individual to participate and contribute in its development. One of the most important issues of the complex relationship of the mass media and the politics - is the political bias of the media. Journalists should have the liberty of having their own political opinion, but their journalistic work must be based on the principles of truthfulness, objectivity and impartiality. During the elections, the mass media have a particularly important role and responsibility.

The Church has also recognized the importance of mass media, and through the mass media communication aims to contribute to the democratic processes. But, this particular activity is often criticized by the secularly oriented public, stating that the Church should limit its activities exclusively to the religious part of its mission.

This study will examine whether there is a consistent political position of the Church, in respect to the political structures, as well as the position of the Catholic press, in order to establish whether the Church shows partiality in pre-election time in an alleged attempt to manipulate the voters.

The survey covers 104 editorials of the official newspaper of the Catholic Church in Croatia, Glas Koncila (Voice of the Council), from the years 1999 and 2000.

Key words: Glas Koncila (Voice of the Council), elections, political bias, manipulation of voters.

PRIKAZI I RECENZIJE

Marko Medved

**POVIJEST ŽUPE SVETOGA MATEJA – VIŠKOVO.
150 GODINA OD POSVETE ŽUPNE CRKVE,**

Župa svetog Mateja, Viškovo, 2015., 231 str.

Dr. sc. Marko Medved, teolog i crkveni povjesničar, sveučilišni docent koji se specijalizirao za povijest područja Riječke nadbiskupije naročito 20. st., autor je ove prve monografije o povijesti svetomatejske crkvene zajednice, župe Riječke nadbiskupije. Njoj je, kako i priliči ovakvim izdanjima, uvodnu riječ napisao sadašnji župnik mons. Ivan Nikolić.

Dio grada Rijeke, danas poznat kao naselje i Općina Viškovo, sve do sredine 20. st. nosio je naziv Sv. Matej iz čega se razabire značaj koji je Crkva imala na ovome području. Naime, godine 1956. komunističke vlasti, zabranjujući svetačka imena naselja, mijenjaju tradicionalno ime i nameću toponim Viškovo prema hrvatskom obliku prezimena jedne obitelji koja je posvjedočena u Kastvu početkom 18. st., a prema kojoj je nastao toponim Viškov breg. Područje Svetog Mateja pripadalo je sve do tridesetih godina 20. st. župi Jelene Križarice u Kastvu, a u državno-upravnom smislu Viškovo će postati samostalnom općinom 1993. godine. Sve do 1784. godine župa Kastav bila je pod upravom pulskog biskupa kada prelazi u nadležnost biskupa Trsta. Bilo je to vrijeme vlasti Josipa II. – tog velikog sakristana Svetog Rimskog Carstva, kako ga spominju neki njegovi suvremenici – koji je uvelike mijenjao granice biskupija uređujući ih u skladu s onim civilnih pokrajina. Sredinom 19. stoljeća uspostavljena je kapelanija Sv. Matej Apostola i Evanđelista, što je doprinijelo procesu osamostaljenja ovog prostora i u ekonomskom, političkom i kulturnom pogledu od Kastva.

S prvim kapelanom Francom Tomšičem, rođenim u današnjoj Sloveniji, počinje i formalno i stvarno život ove crkvene jedinice: u njegovo je vrijeme izgrađena crkva primjerwnijih dimenzija u odnosu na onu staru i groblje tako da se mještani nisu trebali odlaziti pokapati u udaljeni Kastav. Iako su postojali pokušaji potpunog osamostaljenja ove zajednice od kastavske župe, tome djelovanju, kako tumači dr. Medved, nije bilo uspjeha sve do tridesetih godina 20. stoljeća. Kako je uobičajeno, posvetu crkve sv. Mateja obavio je tršćansko-koparski biskup Bartolomej Legat, o čijem životu autor nas nešto detaljnije obavještava u zasebnom poglavlju. Također, posebno razlaže materijalnu podlogu kapelanije pri čemu prati mijene tijekom vremena u smislu uzdržavanja svećenika. Ova je kapelanija *de facto* postala samostalnom župnom 1925. jer vodi sve matice samostalno te je priznaje mjesna svjetovna vlast, iako će proteći još neko vrijeme za njezinu formalnu potvrdu od strane Ministarstva pravde SHS što će se dogoditi 1931. godine. Kašnjenje u samoj formalnoj uspostavi, kako zaključuje dr. Medved, bilo je uzrokovano sporošću državne administracije Kraljevine SHS vezanoj uz pitanje financiranja župe, tj. župnika i kapelana.

Kao i prvi kapelan Tomšič iz sredine 19. stoljeća, i prvi župnik Ante Košir bio je slovenske nacionalnosti. Povremenim iscrpnijim navodima iz pisama i dokumenata autor dočarava, osim ondašnji način ophođenja među ljudima ujedno, i tadašnje okvirne prilike. Da u životu župe nije sve išlo glatko i bez trvenja, autor prikazuje na primjeru nabave crkvenih zvona 1925. godine.

Društveni život, iako očekivano nije u prvom planu, Medved ga se dotiče kroz ukazivanje na povezanost lokalne Crkve s iseljenicima i migracijskim tendencijama ovoga kraja s početka 20. st., ali i nekim drugim momentima s obzirom na to da su župnici u vrijeme Austro-Ugarske bili državni službenici te su imali ulogu obavještavanja vjernika o nizu pitanja od važnosti za državu i društvo. Pozivajući se na „Spomenicu župe“ i poprilično oskudnu historiografiju dr. Medved opisuje bremenitosti koje su donosile Prvi svjetski rat i političke napetosti u ranome poraću, naročito fašističko proganjanje svećenika. Slijedi opisivanje vjerskog života u smislu redosljeda